

فصل نامه راهبرد

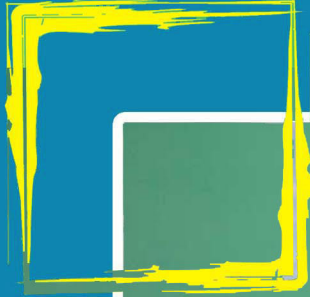
نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

مرور نظریه های آسیب محور و تفاوت محور از چرایی وجود مشکلات یادگیری
گزارش سخنرانی دکتر محسن پور در همایش بین المللی روان شناسی تربیتی
معرفی کتاب در حیطه آموزش و پرورش و کلاس داری
نگاهی به کودکان کار

الحمد لله

۲

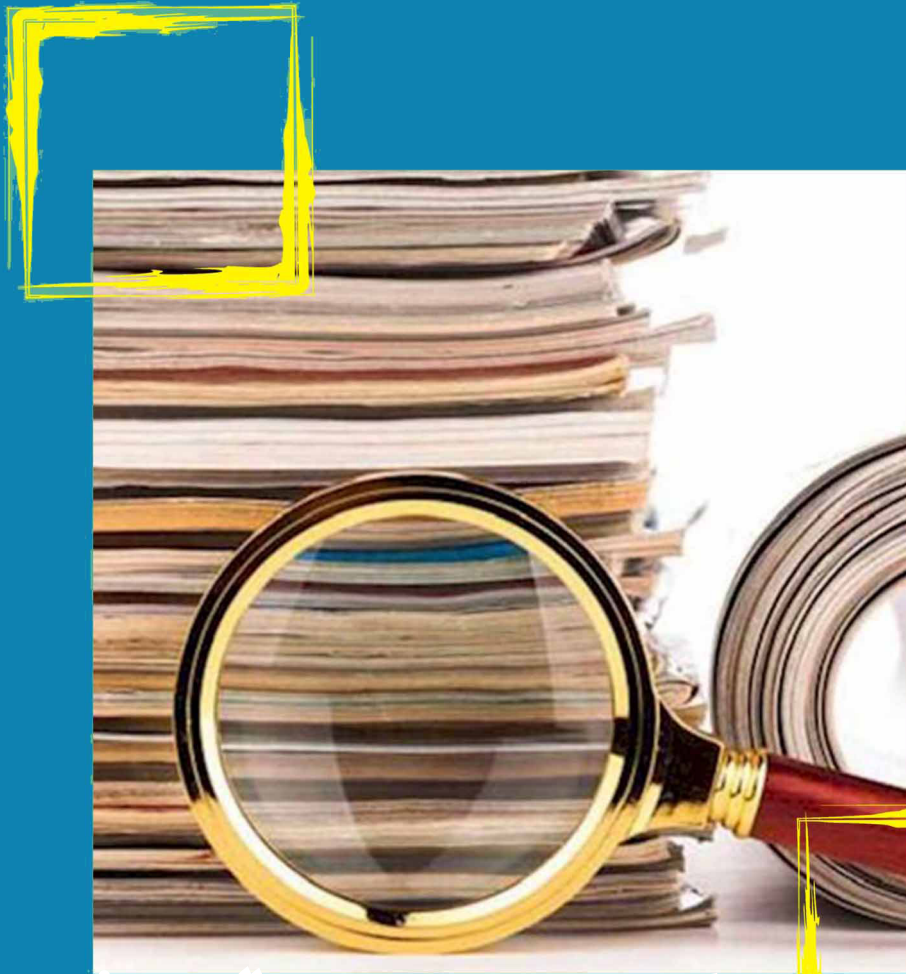

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

شناسنامه

نشریه علمی دانشجویی روانشناسی تربیتی، شماره ۳۵
صاحب امتیاز: انجمن علمی دانشجویی روان شناسی تربیتی
دانشگاه الزهرا (س)
استاد مشاور: دکتر مریم محسن پور
(عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا (س))
مدیر مسئول: انسیه سادات مصطفوی
سر دبیر: حمیده یزدی
هیئت تحریریه: معصومه رجبی، آذین مظفری، افسانه نجفی،
محیا اصغری و نسیم ایمانی
طراح و صفحه آرا: ریحانه معززی

۵

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

مطالب علمی و گزارش

- ۵ ■ مرور دیدگاه ها و نظریه های آسیب محور و تفاوت محور و تبیین های متفاوت هر یک از این نظریه ها از چرایی وجود مشکلات یادگیری
- ۹ ■ نگاهی به کودکان کار
- ۱۱ ■ گزارش سخنرانی دکتر محسن پور در همایش بین المللی روان شناسی تربیتی
- ۱۴ ■ معرفی کتاب در حیطة آموزش و پرورش و کلاس داری

سخن سردبیر

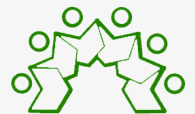
اقیانوس بی کران باش...
و اگر نتوانستی دریا باش
و اگر نتوانستی رودخانه باش و باز هم اگر نتوانستی، نهری کوچک باش...
اما هرگز مرداب نباش...
نهری باش جاری و زلال...
وقتی در حرکتی، هم خود زنده ای هم به دیگران زندگی می بخشی...

سلام و درود گرم تابستانی خدمت دوستانمان در نشریه راهبرد به راستی چه افتخاری بالاتر از آن، که گوشه ای از مطالعات دوستان عزیزمان در زمینه ی روان شناسی تربیتی را در برابر شما جویندگان دانش به نقش و تصویر می کشانیم. تمام تلاش ما بر آن است که در وجود علاقمندان به این رشته، شور و اشتیاقی برویانیم که سالهاست در قلبمان ریشه دوانیده است...

در این شماره از نشریه به دیدگاه ها و نظریه های آسیب-محور و تفاوت-محور از چرایی وجود مشکلات یادگیری، مشکلات کودکان کار، گزارشی از سخنرانی سرکار خانم دکتر مریم محسن پور عضو هیئت علمی گروه روانشناسی تربیتی دانشگاه الزهراء با عنوان نظام آموزشی و صلاحیت های قرن ۲۱ و معرفی کتاب تربیت سالم در مدرسه پرداخته ایم. از تلاش ارزشمند دوستان در جهت پیش بردن اهداف نشریه سپاسگزارم.

حمیده یزدی
دانشجوی دکتری
روانشناسی تربیتی
دانشگاه الزهراء

مرور دیدگاه‌ها و نظریه‌های آسیب‌محور و تفاوت‌محور و تبیین‌های متفاوت هر یک از این نظریه‌ها از چرایی وجود

مشکلات یادگیری

افسانه نجفی

آذین مظفری

معصومه رجبی

دانشجویان کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی
دانشگاه الزهرا

- بدکاری نیم کره چپ: ایجاد خلل در مهارت‌های کلامی
- بدکاری در نیم کره راست: کارایی پایین هیجانی و اجتماعی، مهارت‌های ادراکی و حرکتی (اخوان تفتی، ۱۳۹۶).

نظریه‌های مشکلات ادراک دیداری: برای اینکه اطلاعات بینایی از شبکه به مغز بروند سه کانال موازی به نام‌های مسیر مگنو سلولی^۳، مسیر پاروو سلولی^۴ و مسیر کنیکو سلولی^۵ وجود دارد، تا به امروز پژوهش‌های زیادی وجود مشکل در مسیر مگنوسلولی افراد نارساخوان که موجب شکایت این افراد از حرکت و پیچ و تاب خوردن، درهم شدگی و جابه‌جایی حروف و کلمه‌ها می‌شود را نشان داده است (اخوان تفتی، ۱۳۹۶).

الگوهای ضریب پیرامونی-مرکزی^۶ و شلوغی-درهم‌شدگی دیداری^۷: مرکز و پیرامون سیستم بینایی با تفاوت در عملکرد آنها متمایز می‌شود و به دلایل بسیاری، افراد در توانایی‌های خود برای استفاده از اطلاعات در یک منطقه نسبت به منطقه دیگر متفاوت هستند و این تنوع به توانایی‌های سوگیری برای وظایف بصری-فضایی تمایل دارد. انتظار می‌رود افرادی که تمایل دارند

در رویکرد‌هایی که تحت عنوان آسیب‌محور مطرح می‌شوند ما به دنبال مطرح کردن یک نقص و آسیب در افراد مبتلا به اختلال یادگیری هستیم اما در رویکردهای تفاوت‌محور نگاه افراد به این مساله صرفاً بر پایه تفاوت است و این تفاوت در بعضی موارد نشان دهنده برتری کودکان اختلال یادگیری می‌باشد.

نظریه‌های آسیب‌محور

نظریه نابترتری نیم کره‌ای مغز^۱: مغز تمامی انسانها از دو نیم کره چپ و راست تشکیل شده که توسط جسم پینه‌ای به هم متصل شده‌اند، بخشی از وظایف بین دو نیم کره مغز تقسیم شده‌اند و بخشی دیگر را هر دو نیم کره با هم انجام می‌دهند (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۴).

برای اینکه تمامی مغز انسان کارایی لازم را داشته باشد نیم کره راست و چپ مدام از یکسری تکانه‌های الکتریکی برای ایجاد ارتباط بهره می‌گیرند. اما وقتی دو طرف مغز به یک میزان رسش پیدا نکرده باشد تکانه‌ها نامتعادل شده و این عدم همکاری معمولاً در افراد مبتلا به اختلال یادگیری مشاهده می‌شود (ملیلو^۲، ۲۰۰۹).

نظریه کژکاری عصب شناختی: افراد با اختلالات یادگیری دارای کژکاری در هر دو نیم کره می‌باشند و هر یک از آنها مشکلات منحصر به فردی در زمینه‌های خواندن، نوشتن، گفتار و ... دارند.

3 Magnocellular

4 Parvocellular

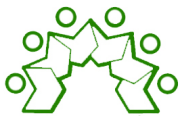
5 Konicocellular

6 Peripheral-center ratio

7 Visual masking-crowding

1 Cross lateralisation of the brain

2 Mellilo

نظریه کوتاهی دامنه توجه^{۱۰}: این نظریه نخستین بار توسط برادبنت^{۱۱} مطرح شد و پیروان آن عقیده دارند که کودکان با ناتوانی های یادگیری مشکلاتی در تمرکز، توجه و دقت دارند. راس^{۱۲} (۱۹۷۶) یکی از پیشگامان نظریه کوتاهی دامنه توجه بیان می کند، نقصی ذهنی در تعداد زیادی از کودکان ناتوان در یادگیری وجود دارد و آن عدم توانایی در تمرکز، دقت و توجه بر مطالب می باشد که به دلیل تاخیر یا وقفه در رشد ایجاد شده است (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۴).

مرکز را به پیرامون ترجیح دهند، در کارهایی که به جستجوی بصری وابسته هستند، عملکرد خوبی داشته باشند، اما در کارهایی که شامل مقایسه های فضایی است، عملکرد کمتری داشته باشند. این الگوی عملکرد باید در افرادی که سوگیری به نفع میدان محیطی دارند معکوس شود، همچنین شواهد نشان می دهد که حداقل برخی از زیر مجموعه های نارساخوان، سوگیری اطلاعاتی داشته باشند (اسچنپس^۸، ۲۰۰۷).

نظریه پردازش اطلاعات^{۱۳}: هر چند این نظریه، یک نظریه یادگیری-رشدی می باشد ولی برای توصیف بدکاری های مغز در کودکان دارای نارسایی های ویژه در یادگیری مورد استفاده قرار می گیرد. طبق این نظریه مشکلات افراد با ناتوانی های یادگیری به مشکل در یکی از مراحل پردازش اطلاعات و برون دادهای مورد انتظار آموزشی مانند مهارت های خواندن، نوشتن و ... بر می گردد.

نظریه دیر کرد بالیدگی/تاخیر های رشدی^۹: منظور از تاخیر در رشد، کندی در جنبه های ویژه ای از رشد عصب شناختی است. بر اساس این نظریه، همه افراد درجه رشدی از پیش تنظیم شده ای برای کارکردهای متنوع خود از جمله توانایی های شناختی دارند. تفاوت بین توانایی های مختلف نشانگر این است که رشد در بعضی افراد زودتر و در برخی دیگر همراه با تاخیر می باشد. این تاخیر گاهی موقتی است و بعضی از کودکان دارای ناتوانی یادگیری با کودکان عادی تفاوتی ندارند و با گذشت زمان بهبود می یابند (کاکاوند و احدی، ۱۳۹۵).

نظریه ناخودکاری شناختی^{۱۴}: مطابق این نظریه افراد ناتوان در یادگیری، «نفوذپذیری»

10 Short attention span

11 Broadbent

12 Ross

13 Information processing theory

14 Cognitive automatization deficit

8 Scheneps

9 Developmentally Delayed Theory

نظریه های تفاوت محور:

نظریه دیویس: پایه نظریه ی رونالد دیویس در رابطه با افراد نارساخوان بر این است که مبتلایان به نارساخوانی متفکرانی تصویری هستند که گرفتار بی نظمی های ادراکی در حواس بینایی، شنوایی، تعادل، هماهنگی و زمان هستند (ایگیل^{۱۷}، ۲۰۰۸).

نظریه چند گونگی عصب شناختی^{۱۸}: این نظریه رویکردی جدید به یادگیری و ناتوانی است که به شرایط گوناگون عصبی به عنوان نتیجه تفاوت های طبیعی در ژنوم انسان اشاره دارد. این نظریه بر توجه و به رسمیت شناختن افرادی که علت مشکلات و کارکردهای آنها تفاوت ها و چندگونگی های عصب شناختی است، تاکید دارد. این نظریه سبب شد تا تفاوت های عصب شناختی به عنوان تفاوتی طبیعی در انسان در نظر گرفته شود (اخوان تفتی، ۱۳۹۶).

نظریه سیلورمن^{۱۹}: نظریه سیلورمن اشتراکاتی با نظریه دیویس دارد به عقیده سیلورمن کودکان مبتلا به اختلال یادگیری ممکن است که غلبه کلامی یا غلبه دیداری فضایی داشته باشند و همچنین در نظریه اش افراد را به سرمایه گذاری روی کودکانی که اختلال یادگیری دارند تشویق کرده است. همچنین سیلورمن در این زمینه کتابی تحت عنوان سرآمدی وارونه به چاپ رسانده است (اخوان تفتی، ۱۴۰۰).

شناختی دارند و همین امر باعث می شود در فرایند خودکاری شناختی اختلال پیدا کنند. به همین خاطر است که وقتی در حال انجام تکلیفی آموزشی مثل خواندن، نوشتن، هجی کردن و ... هستند، هر دفعه در مواجهه با هر واژه، به توجه و تلاشی آگاهانه برای فهمیدن اجزای واژه و اتصال مجدد آنها نیاز دارند و این فرایند، انرژی ذهنی زیادی گرفته و بسیار زمان بر، ناکارآمد، پراشتباه و کلافه کننده است. این کاستی، خود باعث بسیاری از مشکلات دیگر در این دانش آموزان می شود (اخوان تفتی، ۱۴۰۰).

نظریه ادراکی-حرکتی^{۱۵}: این نظریه توسط فردی به نام کفارت^{۱۶} بیان شده است که به مقایسه دو دسته از کودکان میپردازد، کودکانی که از لحاظ رشد ادراکی حرکتی در شرایط بهنجاری هستند و کودکانی که به نارسایی های یادگیری دچار هستند و از لحاظ رشد ادراکی حرکتی در شرایط نابهنجاری قرار دارند. کودکان با رشد ادراکی حرکتی بهنجار میتوانند به مفهومی سه بعدی و یک پارچه از جهان در ذهن خود دست یابند اما کودکان مبتلا به نارسایی های یادگیری جهان ادراکی حرکتی غیر پایدار و نامنسجمی دارند و چون در رابطه با واقعیت های بنیادین آشنایی کافی ندارند، متاسفانه در درس ها و شرایطی که ماهیت نمادین دارند، دچار مشکلاتی هستند. این کودکان دارای ضعف هایی در زمینه پردازش اطلاعات، سازماندهی آن ها، حیطه های جسمانی، ادراکی و شناختی هستند (اخوان تفتی، ۱۳۹۶).

17 Abigail

18 Neurodiversity

19 Silverman

15 Perceptual-motor theory

16 kephart

منابع

- احدی، حسن و کاکاوند، علیرضا. (۱۳۹۵). اختلال های یادگیری (از نظریه تا عمل). تهران: ارسباران.
- اخوان تفتی، مهناز. (۱۳۹۶). نگاهی نو به مشکلات کهنه اختلال های یادگیری. تهران: سازمان جهاد دانشگاهی.
- اخوان تفتی، مهناز. (۱۴۰۰). اختلالات یادگیری. یادداشتهای کلاسی، دانشگاه الزهرا.
- سیف نراقی، مریم و نادری، عزت الله. (۱۳۸۴). نارسایی های ویژه در یادگیری و چگونگی تشخیص و روش های بازپروری. تهران: مکیال.

Abigail, M. (2008). Davis Dyslexia Correction: A Brief Explanation, from <http://www.dyslexia.com>.

Mellilo, R. (2009). *Disconnected kids*. New York: Penguin Group

Schneps, M. H., Rose, L. T., & Fischer, K. W. (2007). Visual Learning and the Brain: Implications for Dyslexia. *Mind, Brain, and Education*, 1(3), 128-139.

نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

نگاهی به کودکان کار

محیا اصغری
کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی
دانشگاه الزهرا

کودکان هر کشوری آینده‌ی آن کشور هستند، مردمی که به کودکان خود ارج نمی‌نهند شایسته آینده نیستند. (آقا بیگلویی، رسول زاده طباطبایی و موسوی چلک، ۱۳۸۰)

منظور از کودکان کار^۱، کودکان کارگری است که به صورت مداوم و پایدار به خدمت گرفته میشوند که این امر آنها را در بیشتر اوقات از رفتن به مدرسه و تجربه دوران کودکی بی بهره می‌سازد و همچنین سلامت روحی و جسمی آنها را تهدید می‌کند، کار کردن کودک نزد بسیاری از کشورها و سازمانهای بین‌المللی فعالیتی استثمارگری تلقی میشود. (موسوی چلک، ۱۳۸۵) با این حال

تعریف دیگری را نیز یونیسف^۲ ارائه داده است که کار کودک را این گونه توصیف می‌کند؛ کاری است که بسته به سن کودک و نوع کار از حداقل ساعت‌های کاری بیشتر است. این کار برای کودک خطرناک است و باید حذف شود. (یونیسف، ۲۰۰۷)

همچنین «کودکان خیابانی»^۳ به کودکانی اطلاق می‌شود که به علت مشکلات خانوادگی مجبور هستند برای ادامه بقای خود در خیابان‌ها کار و زندگی کنند. (یونیسف، ۱۹۹۷ به نقل از سلیمانی نژاد، ۱۳۹۵)

عوامل گوناگونی در شکل‌گیری کودکان کار دخیل هستند مثل ساختار خانواده، فقر، تغییرات اقتصادی، عوامل اجتماعی و غیره که متأسفانه امروزه شاهد رشد روزافزون کودکان کار در جهان به خصوص در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم و ایران هستیم، که حاکی از وجود مشکلات اقتصادی،

4 Tudoric-Ghemo

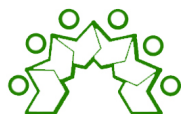
عوامل گوناگونی در شکل‌گیری کودکان کار دخیل هستند مثل ساختار خانواده، فقر، تغییرات اقتصادی، عوامل اجتماعی و غیره که متأسفانه امروزه شاهد رشد روزافزون کودکان کار در جهان به خصوص در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم و ایران هستیم، که حاکی از وجود مشکلات اقتصادی،

عوامل گوناگونی در شکل‌گیری کودکان کار دخیل هستند مثل ساختار خانواده، فقر، تغییرات اقتصادی، عوامل اجتماعی و غیره که متأسفانه امروزه شاهد رشد روزافزون کودکان کار در جهان به خصوص در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم و ایران هستیم، که حاکی از وجود مشکلات اقتصادی،

1 Child Labour

2 United Nations Children's Fund (UNICEF)

3 Street Children

پرخطر مواجه اند، ضمن اینکه تزریق و مصرف انواع مواد مخدر و الکل نیز در کنار مشکلات روانی و فیزیکی معمول و شایع است. (آمار^۵، ۲۰۰۹ به نقل از سعد آبادی و فهري، ۱۳۹۹: ۵۵۹-۵۶۰).
براین اساس بر پایه ی آمارهای سازمان بین المللی کار در سال ۲۰۰۵ به طور متوسط در هر سال ۲۲ هزار نفر کودک در اثر آسیب های کار می میرند. (کلانتری و کیانی، ۱۳۸۵)

همچنین عده ی زیادی از این کودکان به مشاغل غیررسمی و گاه غیرانسانی مثل قاچاق، تکدیگری، سرقت، فحشا و هرزه نگاری اشتغال دارند و به این طریق نه تنها به بزهکاری روی آورده و خود را در معرض انواع امراض و آفت های اجتماعی قرار میدهند، بلکه موجب مشکلاتی برای جامعه نیز میگردند. (قاسم زاده، ۱۳۷۸)

در سالهای اخیر برنامه ها و طرح های مختلف توسط دولت برای کاهش، حذف یا ساماندهی کار کودکان طرح ریزی شده و به اجرا درآمده اند که غالباً به شکل ضربتی و امنیتی با مسئله برخورد شده است و نه کودک - محور و همچنین از قابلیت ارزشیابی و انعطاف برخوردار نبوده اند که ریشه در عدم آگاهی و شناخت درست مجریان طرح ها از وضعیت کودکان کار و خیابان داشته اند.

منابع

آقاینگلویی، حسن، رسول زاده طباطبایی، عباس، کاظم و موسوی چلک، حسن. (۱۳۸۰). کودک آزاری. تهران: انتشارات آوند دانش.

سعدآبادی، علی اصغر، فهري، فاطمه سادات. (زمستان ۱۳۹۹). آسیب شناسی پدیده کودکان کار شهر تهران با رویکرد فازی. مطالعات جامعه شناختی شهری، سال دهم، شماره ۳۷.

سلیمانی نژاد، روح الله. (زمستان ۱۳۹۵). بررسی و مقایسه ویژگی های شخصیتی کودکان کار با کودکان عادی. پایان نامه کارشناسی ارشد.

قاسم زاده، فاطمه. (۱۳۷۸). کودکان کار. مجله ی اندیشه ی جامعه. شماره ی ۷، صص ۲۳-۲۲.

کاظمی، سیمین. (۱۳۹۶). کودکان کار: در جهانی که هرگز نساخته اند. سلامت اجتماعی. ۷۸-۷۶:۴(۲).

کلانتری، مزده، کیانی، صمد. (۱۳۸۵). بررسی تطبیقی کار کودکان در کشورهای پیشرفته و جهان رو به توسعه با تأکید بر شاخص توسعه انسانی. مطالعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۲۳۱-۲۳۲.

موسوی چلک، حسن. (۱۳۸۵). رشد روزافزون کودکان کار نگران کننده ست. نشریه ی اقتصاد. شماره ۱۹۳، صص ۲۰-۲۱

Tudoric-Ghemo, A. (2005). Life on the Street and the Mental Health of Street Children- a Developmental Perspective. Magiſter Dissertation in psychology. Doctoral dissertation, University of Johannesburg

United Nations Children’s Fund (UNICEF). (2007). ‘Child Protection from Violence, Exploitation and Abuse

گزارش سخنرانی دکتر مریم محسن پور، عضو هیئت علمی گروه روان‌شناسی

تربیتی دانشگاه الزهرا در پنجمین همایش بین‌المللی روان‌شناسی تربیتی،

مداخلات روانی تربیتی

حمیده یزدی
دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی
دانشگاه الزهرا

مشارکت‌جو توسعه‌طیفی از صلاحیت‌ها لازم است.

ماهیت صلاحیت‌ها مهم زندگی بشری مهم با گذشت زمان (مانند ارتباط و همکاری). ماهیت صلاحیت‌ها تغییر می‌کنند. مثالی که می‌توانیم بزنیم ارتباط افراد در سخنرانی‌های حضوری در همایش بود، مهارت و صلاحیتی که نیاز داریم در این دوره‌ی در حال تغییر، صلاحیت ارتباط مجازی و مشارکت است.

صلاحیت ترکیبی از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های متناسب با بستر زندگی، توانایی به‌کارگیری بازده‌های یادگیری مناسب با بستر زندگی یعنی تحصیلات، کار، رشد فردی یا حرفه‌ای، اخلاقی است.

صلاحیت‌ها گسترده‌تر از دانش یا مهارت است. صلاحیت توانایی پاسخگویی به نیازهای پیچیده در یک بستر خاص، از طریق به‌کارگیری منابع روانی-اجتماعی مانند مهارت‌ها و نگرش‌ها است. مثالی از یک صلاحیت توانایی برقراری ارتباط موثر مبتنی بر دانش یک فرد در مورد زبان است.

کمیته‌ای توسط شورای پژوهش ملی آمریکا برای تدوین صلاحیت‌های قرن ۱۲ با هدف شناسایی انواع مداخلات آموزشی به منظور یادگیری عمیق‌تر تشکیل شده است. تمام مداخلات رشد صلاحیت‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند و ادبیات پژوهشی رشته‌های علوم

پنجمین همایش بین‌المللی روان‌شناسی تربیتی، مداخلات روانی-تربیتی در تاریخ ۴۱ و ۵۱ تیرماه ۱۰۴۱ در دانشگاه علامه طباطبایی برگزار گردید.

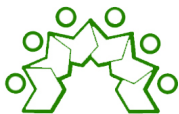
خلاصه‌ای از متن سخنرانی خانم دکتر مریم محسن پور استادیار گروه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه الزهرا در این همایش با عنوان نظام آموزشی و صلاحیت‌های قرن ۱۲ به شرح ذیل است:

نقش آموزش در مواجهه با چالش‌های زندگی در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، زیستی و... بر کسی پوشیده نیست. متأسفانه یکی از مشکلاتی که در سیستم آموزشی داریم این است که انتظار داریم افراد سطح بالا، در سطوح شغلی بالاتری خدمت کنند، در حالی که نیاز به این افراد متخصص در آموزش و پرورش و به خصوص در مقطع ابتدایی یک نیاز اصولی است.

ما باید دانش‌آموزان را برای رویارویی با چالش‌های زندگی آماده کنیم و وظیفه نظام آموزشی آماده کردن افراد برای زندگی مناسب و روبه‌رشد و رویارویی با چالش‌هاست.

جنبشی جهانی به سمت بازنگری در فرصت‌های یادگیری به وجود آمده به این منظور که صلاحیت‌های مختلفی در افراد شکل گیرد. برای مقابله با چالش‌های دنیای پویا و به سرعت در حال رشد و حرکت به سمت «خود بهتر» یعنی انسان‌هایی متفکر، همدل، نقاد، خالق و

۱۱

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

شناختی، روانشناسی آموزشی و اجتماعی، اقتصاد، رشد کودک و نوجوان، سواد، آموزش ریاضی و علوم، روانسنجی، فناوری آموزشی، و توسعه منابع انسانی را بررسی کرده اند و صلاحیت های قرن ۱۲ را شناسایی کرده و نشان داده اند صلاحیت های بین فردی و درون فردی نسبت به گذشته به دلیل تغییر در زمینه های اقتصادی، تکنولوژیکی و اجتماعی بیشتر اهمیت دارد. به این دلیل که کارفرمایان به طور فزاینده ای برای مهارت های کار گروهی و مهارت های رهبری ارزش بیشتری قائل می شوند و مهارت های افراد یکی از عوامل مهم تعیین کننده مشاغل و دستمزد آنهاست.

این تیم پژوهشی سه حوزه صلاحیت را معرفی کرده اند:

- ◀ شناختی: شامل استدلال و حافظه
  - ◀ درون فردی: ظرفیت مدیریت رفتار و عواطف فردی برای رسیدن به اهداف شخصی
  - ◀ بین فردی: بیان کردن ایده ها، تفسیر کردن و پاسخ دادن به پیام های دیگران
- این سه حوزه صلاحیت به منظور یادگیری و رشد فرد ارتباط درهم تنیده ای دارند.

صلاحیت های شناختی:

- ◀ فرایندها و راهبردهای شناختی
- ◀ دانش
- ◀ خلاقیت

صلاحیت های درون فردی:

- ◀ گشودگی ذهنی
- ◀ اخلاق کاری، وظیفه شناسی
- ◀ خود ارزیابی درونی مثبت

صلاحیت های بین فردی:

- ◀ کار گروهی و مشارکت
- ◀ رهبری

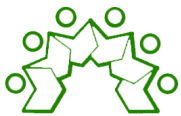
برجسته ترین صلاحیت های قرن ۱۲ تفکر انتقادی: توانایی طراحی و مدیریت پروژه ها، حل مسائل و تصمیم گیری های موثر با استفاده از ابزارها و منابع مختلف

- ◀ ارتباط: توانایی ارتباط برقرار کردن موثر به صورت زبانی یا نوشتاری و با انواع ابزارهای دیجیتال مختلف و مهارت های گوش دادن
- ◀ مشارکت: توانایی کار تیمی، یادگیری از دیگران و کمک به یادگیری دیگران، استفاده از مهارت های شبکه های اجتماعی و نشان دادن همدلی در کار کردن با دیگران
- ◀ خلاقیت: دنبال کردن ایده ها، مفاهیم یا محصولات جدید بر آورده کننده نیازی در جهان

- ◀ نوآوری: تحقق یک ایده جدید به منظور ایجاد مشارکت مفید در یک زمینه خاص
- ◀ پیشنهادهایی برای نظام آموزشی
- ◀ استفاده از شیوه‌های یادگیری عمیق تر برای توسعه صلاحیت‌های قرن ۱۲
- ◀ تمرکز بر فرآیند یادگیری به جای تمرکز بر پوشش همه مطالب مورد نیاز، توسعه توانایی دانش‌آموزان برای هدایت یادگیری‌شان، شراکت معلمان با دانش‌آموزان در تکالیف یادگیری عمیق‌تر با ویژگی‌های اکتشاف و گستردگی و مبتنی بر زندگی واقعی بودن
- ◀ استفاده از مجموعه‌گسترده‌ای از راهبردهای آموزشی مختلف مانند یادگیری پروژه‌محور یا آموزش مستقیم یا یک مدل مبتنی بر پرسشگری با توجه به نیازهای دانش‌آموز یا تکلیف و تاکید بر آموزش از طریق یادگیری مبتنی بر حل مساله
- ◀ تشکیل کلاس درس معکوس، حل مسئله مشارکتی، پروژه‌های میان‌رشته‌ای، پلت فرم‌های آموزشی دیجیتالی
- ◀ تجدیدنظرهای معنادار در برنامه‌های درسی برای گنجاندن صلاحیت‌های قرن بیست و یکم
- ◀ رشد مهارت‌های فناورانه دانش‌آموزان
- و استفاده از شیوه‌های یادگیری و تدریس مبتنی بر فناوری
- ◀ درگیر کردن دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری با استفاده از دست‌ورزی مجازی به عنوان یک منبع یادگیری دیجیتالی
- ◀ استفاده از ارزیابی برای یادگیری، به عنوان یادگیری و از یادگیری به کمک فناوری از طریق فراهم آوردن ارزیابی بلافاصله اطلاعات
- ◀ استفاده از آموزش مجازی به منظور افزایش تبادل اطلاعات با هم برای دانش‌آموزان و مربیان
- ◀ استفاده از یادگیری غیر رسمی در طول زندگی و یادگیری مبتنی بر تجربه
- ◀ استفاده از محیط‌های مختلفی از جمله باشگاه‌های بعد از مدرسه، موزه‌ها، مراکز علمی و خانه‌ها برای یادگیری
- ◀ یادگیری از طریق تجربه شامل دوره‌های کارآموزی، مطالعات میدانی، داوطلبانه، و یادگیری مبتنی بر خدمات آکادمیک
- ◀ ارائه تغییرات متناسب در شیوه‌های ارزیابی با روش‌های تدریس
- ◀ استفاده از تکالیف یادگیری اصیل
- ◀ استفاده از سنجش مبتنی بر رایانه

۱۳

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی
روانشناسی تربیتی
سال ۹، شماره ۳۵

معرفی کتاب در حیطه آموزش و پرورش و کلاس‌داری

نسیم ایمانی
کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی
دانشگاه الزهرا

تحصیلی، و آموزش اصول شهروندی به کودکان و نوجوانان در محیط مدرسه دانسته‌اند.

در بخشی از کتاب، نویسنده با گریزی بر گفتار یک روان‌شناس پیرو مکتب آدلر، دکتر ویلیام نیکول^۲، از اشاره وی به محیط بیماری‌زده^۳ موجود در بسیاری از مدارس و بیماری‌های روانی جدیدی که در محیط مدرسه به وجود آمده‌اند، مثل «مدرسه‌هراسی ناشی از کلاس^۴»، سخن به میان می‌آورد. این امر ضرورت به کارگیری روش‌های درست تربیتی برای مواجهه شجاعانه و با اعتماد به نفس نوجوان با امور جدید، چالش‌ها و پذیرش مسئولیت‌ها و عدم احساس بی‌کفایتی، سرخوردگی، تحقیر ناشی از آبروریزی در کلاس، اجتناب از خطر کردن را می‌طلبد. بنابراین، اهمیت عبور از نظام آموزشی از حالتی که مبتنی بر رقابت فردی و موفقیت تعداد افراد کمی است، به سمت گسترش رقابت ارزشمند همراه با تصمیم‌گیری مسئولانه و همکاری با هم، مشخص می‌شود.

در راستای ضرورت تغییر نظام آموزشی موجود، نویسنده کتاب با معرفی طرح فراگیر «تربیت سالم در مدرسه»، ایده‌های ارزشمندی برگرفته از نظریه آلفرد آدلر^۵ و رادولف درایکروز^۶، دو روان‌شناس انسان‌گرا، درباره احترام متقابل و علاقه اجتماعی ارایه می‌دهد.

پیش‌فرض کتاب حاضر این است که وقتی دانش‌آموزان احساس اهمیت کنند، می‌خواهند همکاری و نه بدرفتاری کنند. به کارگیری روش‌های معرفی شده نیز کمک می‌کند تا معلم‌ها پیش‌داوری نکنند و توانایی‌های دانش‌آموزان خود را دست کم نگیرند، به جنس سوالات دانش‌آموزانشان توجه کنند و سطح انتظارشان از دانش‌آموزان را پایین بیاورند. این روش‌ها به دنبال دخالت دادن

سلام. بهار امسال، سی و سومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، در حالی به طور همزمان به دو صورت فیزیکی و مجازی برگزار شد که بیش از سه میلیون نسخه کتاب در نمایشگاه به فروش رسید (روابط عمومی خانه کتاب و ادبیات ایران، ۱۴۰۱). امروز، بر آن شدیم تا به معرفی یکی از کتاب‌های ارزشمندی که در حوزه کلاس‌داری نوشته شده و در این نمایشگاه به فروش رسیده است، بپردازیم.

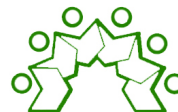
«... نوبت را رعایت نمی‌کنند، همدیگر را هل می‌دهند، به هم فحش می‌دهند، علیه یکدیگر دست به یکی می‌کنند، حرمت کسی را نگه نمی‌دارند، به حرف کسی بهاء نمی‌دهند، جواب معلم را می‌دهند و غیره» (نلسن، ۱۳۹۹: ص ۱۴).

مشاهده این دست از رفتارها برای بسیاری از معلم‌هایی که روزانه با دانش‌آموزان خود در ارتباط هستند، عادی به نظر می‌رسد و برای معلمان سخت‌کوشی که وقت زیادی از زمان کلاس خود را صرف واکنش به چنین رفتارهایی می‌کنند، این سوال را به ذهن متبادر می‌کند که «به راستی، شیوه صحیح برخورد با این رفتارها کدام است»؟

کتاب «تربیت سالم در مدرسه»، اثر جین نلسن^۱ (۲۰۰۰)، ترجمه محمد جواد فرشچی و ریحانه ایزدی از انتشارات ساز و کار، به چاپ چهارم (۱۳۹۹) رسیده است. کتاب دارای ۲۷۶ صفحه، ۱۲ فصل و یک پیوست است و مخاطب اصلی آن، معلمان هستند. مترجمان بعد از تجربه الگوهای معرفی شده در کتاب در کلاس‌های خود و مواجهه با آثار جالب توجه این روش‌ها، با عنایت به فرهنگ ایرانی و ضمن رعایت امانت، اقدام به ترجمه این اثر گران‌بها کرده‌اند.

مترجمان، رویکرد اتخاذ شده از سوی نویسنده کتاب را تأکید بر مقوله پرورش بیش از آموزش (بحث لازم و ملزوم بودن آموزش و پرورش)، آموزش مهارت‌های زندگی (به صورت فردی و اجتماعی) و اهمیت آن دست کم به اندازه آموزش مهارت‌های

۱۴

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی

روانشناسی تربیتی

سال ۹، شماره ۳۵

2 William Nicoll

3 pathological environment

4 classroom-Induced School Phobia

5 Alfred Adler

6 Rudolf Dreikurs

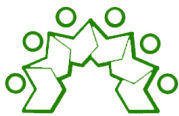
1 Jane Nelsen

ابزارهای مدیریت کلاس درس مبتنی بر تربیت سالم، درک چهار هدف نادرست رفتار، همکاری با گروه‌های آموزش دیگر به منظور بهره‌مندی از همیاری معلمان در حل مشکلات و نشست‌هایی که مشوق آن‌ها در ادامه کار باشد، برگزاری نشست‌هایی با حضور ولی، معلم و دانش‌آموز برای ایجاد ارتباط با این روند و یافتن راه‌هایی جهت تشویق دانش‌آموز، برنامه‌ریزی منظم برای برگزاری نشست‌های کلاسی، و تشویق از طریق بازخوردهای حمایت است (نلسن، ۱۳۹۹).

ایده بنیادین کتاب «تربیت سالم در مدرسه»، آموزش برگزاری نشست‌های کلاسی به منظور دستیابی به راه حل برای مسایل بروز یافته در هنگام آموزش است. باور نویسندگان بر این است که با آموزش مهارت‌های زندگی (شهروند و وظیفه‌شناس بودن، برخورداری از انضباط شخصی و قدرت قضاوت، داشتن گرایش اجتماعی و توانایی انتخاب درست و احساس مسئولیت در قبال آن)، می‌توان از تمرکز بر پیامدها به سمت ارایه راه حل دوستانه و مشارکت‌جویانه، تغییر نگرش داد. در همین حین، نکات قابل ملاحظه‌ای نیز درباره برقراری نظم کلاس به طور هوشمندانه، مدیریت صحیح کلاس، حل مشکلات انضباطی، رفتارهای برآمده از همکاری و احترام متقابل با دانش‌آموزان به جای تأکید بر تنبیه، سرزنش و ملامت ارایه شده است.

جوهرچین تربیت سالم، شامل بخش‌های مختلفی است

۱۵

فصل نامه راهبرد

نشریه علمی دانشجویی

روانشناسی تربیتی

سال ۹، شماره ۳۵

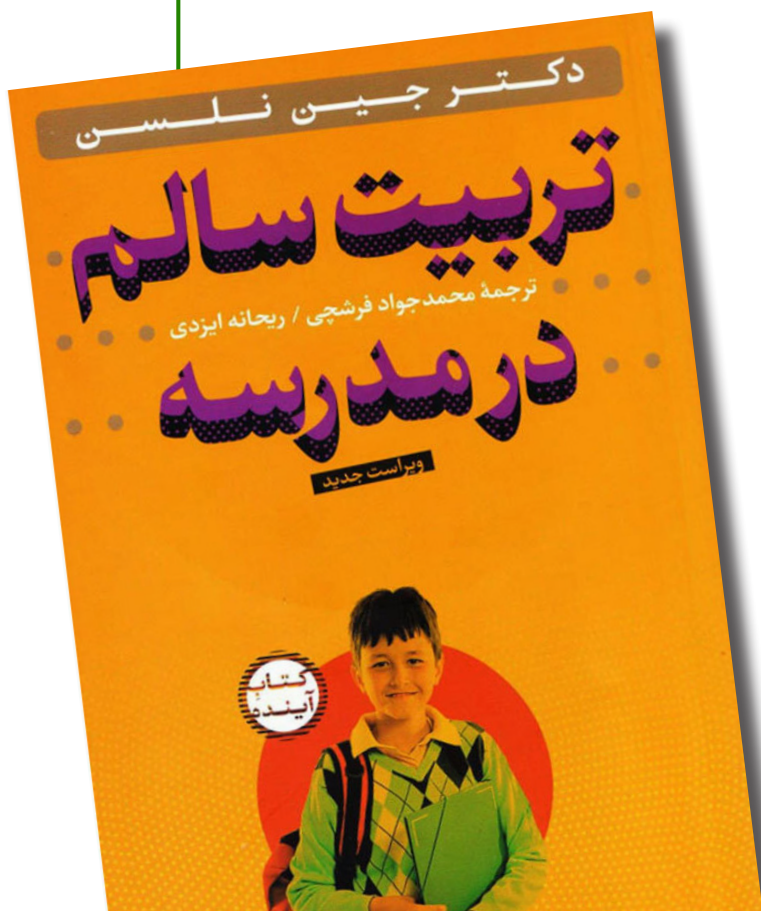
دانش‌آموز و دعوت وی به همکاری کردن برای معین کردن قوانین کلاس است. زیرا پیروی مطلق از دستورالعمل‌های معلم، افراد را یا به تسلیم شدن (اطاعت کورکورانه، عزت‌نفس پایین، اعتماد به نفس کم) وا داشته و یا اسباب نافرمانی دانش‌آموزان را فراهم می‌کند.

در واقع، تربیت سالم در مدرسه، برنامه‌ای است که بچه‌ها را برای تبدیل شدن به شهروندی وظیفه‌شناس، آماده و ترغیب می‌کند. این برنامه پرورش هوش هیجانی (شامل مهارت‌هایی از قبیل همدلی، همکاری، متقاعد کردن و رسیدن به اتفاق نظر، توانایی درک احساسات دیگران، کنترل هیجان و عصبانیت، فرو خوردن خشم خود و حفظ امید و پایداری در رویارویی با مشکلات) که کمبود آن با بروز خطرهای اجتماعی (اخراج شدن از مدرسه، ضرب و شتم، بزهکاری، مصرف مواد مخدر، حاملگی دختران و اختلالات تغذیه‌ای) در ارتباط است، مهارت‌های زندگی و ادراک ضروری برای موفقیت را در دستور کار قرار می‌دهد.

طرح فراگیر «تربیت سالم در مدرسه» بر پیدا کردن راه حل‌های مفید به جای تشریح و توصیف پیامدها، دیدگاه احترام متقابل و همکاری، برگزاری نشست‌های کلاسی همراه با به کارگیری ضوابطی از قبیل تشکر و قدردانی، جستجوی راه حل به جای سرزنش و ملامت، آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان جهت غلبه بر مشکلات زندگی تأکید کرده و درباره مفاهیم اهداف نادرست، استفاده از بازدارنده‌ها و سازنده‌ها برای تمام افراد جامعه علمی، حل اختلافات بین دانش‌آموزان، تشویق برای حل مسائل، مسئولیت‌پذیر کردن آن‌ها در برابر عملکردشان، برخورداری از مهارت‌های حل مسئله به طور خلاقانه، و کسب مهارت‌های حل مسئله در همه ابعاد زندگی، نکاتی را مطرح کرده است.

مزایای اصلی استفاده از روش‌های تربیت سالم، کسب مهارت‌های زندگی، آموزشی و اجتماعی است که به آن «ضرورت‌های هفت‌گانه» می‌گویند. ضرورت‌های هفت‌گانه، شامل سه درک تقویتی (درک توانایی‌های شخصی، درک ارزش خود در روابط اولیه، و درک قدرت شخصی تأثیرگذاری در زندگی) و چهار مهارت ضروری (مهارت‌های درون‌فردی، مهارت‌های بین‌فردی، مهارت‌های عمومی، مهارت در قضاوت) است.

روند شکل‌گیری تربیت سالم کلاسی مانند جوهرچین قطعات یک جوهرچین است. قطعات این جوهرچین شامل: ایجاد فضای احترام و توجه مبتنی بر مهربانی و قاطعیت، رفتار توأم با وقار و احترام متقابل، استفاده از

که یک بخش مهم آن، مرتبط با ضوابط برگزاری نشست‌های کلاسی است و محتوای کتاب حاضر، به مقدار زیادی به مراحل سازنده نشست‌های کلاسی پرداخته است.

نشست‌های کلاسی تربیت سالم، نشست دانش‌آموز-معلم است که در کوتاه‌ترین زمان ممکن، و طی روندی مستمر، مهارت‌های زندگی فراوانی آموزش داده می‌شود. برگزاری نشست‌ها به مدت بیست دقیقه در روز (۱۰ تا ۳۰ دقیقه و خارج از برنامه درسی) به پیشرفت همکاری و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان کمک می‌کند. این نشست‌ها، با هدف کمک به افراد و نه رنجاندن آن‌ها برگزار می‌شوند.

هشت قطعه سازنده نشست‌های کلاسی آن است که: «به صورت گرد بنشینید؛ تعریف و قدردانی کردن را تمرین کنید؛ یک دستورکار تهیه کنید؛ مهارت‌های ارتباطی را پرورش دهید؛ درباره حقایق جداگانه بیشتر بیاموزید؛ چهار دلیلی که مردم کارهایشان را به خاطر آن انجام می‌دهند، تشخیص دهید؛ نقش‌بازی کردن و فکرپرانی را تمرین کنید؛ و روی راه حل‌های غیرتنبیهی تمرکز کنید».

از طریق شرکت در نشست‌های کلاسی، دانش‌آموزان مهارت‌های اجتماعی (همچون گوش کردن، رعایت کردن نوبت، شنیدن دیدگاه‌های متفاوت، بحث کردن، برقراری ارتباط، کمک کردن به همدیگر، و قبول کردن مسئولیت رفتار خود) را یاد می‌گیرند. همچنین، این امر به نوبه خود در تقویت مهارت‌های تحصیلی دانش‌آموزان نیز موثر است. از این گذشته، دانش‌آموزان حین شرکت در نشست‌های کلاسی، مهارت‌های گفتاری، توجه کردن، منتقدانه فکر کردن، تصمیم‌گیری، حل مسئله و شیوه‌های دموکراتیک را می‌آموزند. مشارکت فعال دانش‌آموزان در نشست‌های کلاسی، فهم عمیق‌تر و پرورش انگیزه‌های درونی و تعهد به انجام کارهای درست را به دنبال می‌آورد.

در سراسر کتاب «تربیت سالم در مدرسه»، نویسنده به دنبال جایگزین کردن روش‌های مثبت رفتار کردن با دانش‌آموزان به جای روش‌های ناکارآمد و منفی است. همکاری و مشارکت مبتنی بر احترام متقابل به جای کنترل؛ پیشرفت به جای پافشاری بر به کمال رسیدن؛ اتخاذ جایگاه کنترل درونی مبتنی بر خودانضباطی و جامعه‌گرایی به جای کنترل بیرونی (تحسین و تنبیه)؛ تشویق به جای تحسین و پاداش دادن؛ کار گروهی به جای مقایسه‌های دلسردکننده؛ پرسیدن به جای گفتن؛ آموزش چگونه اندیشیدن به جای به چه اندیشیدن؛ ارایه راه حل به جای سرزنش؛ درک کردن و حل مسئله به جای مچ‌گیری و سرزنش

کردن؛ درس گرفتن از اشتباه در محیطی امن و غیر تهدیدآمیز به جای انضباط خشک، جریمه و تنبیه، تحقیر و سرزنش شدن؛ تأکید بر جستجو و یافتن راه حل به جای تکیه بر تشریح و توصیف پیامدها؛ فرصت تمرین کردن، اشتباه کردن، یاد گرفتن و تلاش دوباره به جای انتظار عاقل بودن و درست قضاوت کردن؛ دادن حق انتخاب به دانش‌آموز به جای دستور دادن به وی؛ همچنین، دستیابی به مهارت‌های زندگی، مهارت‌های حل مسئله و تقویت مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های آموزشی و اجتماعی؛ از مزایای بهره‌گیری از روش‌های تربیتی ذکر شده در کتاب است.

کتاب‌های دیگر از این مجموعه کتاب‌های چاپ شده توسط انتشارات ساز و کار، «تربیت سالم در خانه»، «تربیت سالم خردسالان» و «تربیت سالم نوجوانان» هستند که مطالعه این دست از کتاب‌ها برای معلمان، والدین و علاقه‌مندان حیطه تربیت کودک و نوجوان، سودمند است.

منابع:

نلسن، جین. (۲۰۰۰). تربیت سالم در مدرسه (چاپ چهارم). ترجمه محمد جواد فرشیچی و ریحانه ایزدی، ۱۳۹۹. تهران: انتشارات ساز و کار.

<https://tibf.ir/fa/news/6295c-b242100001a0094019a>

Nelsen, J., Lott, L., & Glenn, H. S. (2000). *Positive Discipline in the Classroom, Revised 3rd Edition: Developing Mutual Respect, Cooperation, and Responsibility in Your Classroom*. Harmony.

